

Maj:ts Befallningshafvande egde, att bland de till valmän föreslagne utse dem, som gjort sig mest kända för upplysning, sakkunskap och oväld, hade man härigenom den säkraste borgen därför att ifrågavarande viktiga förrättning komme att handhafvas af män, hvilka, utan hänsigt till de enskilda intressena, blott följde sin öfvertygelse om det rätta. Det kan väl invändas att den nu föreslagna valnämnden, i anseende till så väl sättet för valet af ledamöterna deri, som sammansättningen, blefve alldeles lika med hvad pröfnings-komitéen är enligt nu gällande Bevillningsförrättning, men jag bör härvid erinra, att formen och villkoren för lagstiftningen rörande markegångssättningen och i fråga om bevillningen icke äro desamma och att det just därför torde vara skäl, att icke i lagen sammanblanda befattningarne dermed, utan att sådant likväl kan hindra, att samma personer vid tillämpningen kunna fungera i dem begge.

Jag anhåller om remiss af denna min motion till Stats-Utskottet.

Stockholm den 27 Januari 1868.

Carl von Otter.

N:o 46.

Af Friherre Raab, A. C., angående ändring i Kongl. Förordningen om en allmän Hypotheksbank samt öfverlemnande af en del utaf Riksbankens årliga vinstmedel till Hypotheksbanken.

Den skuldsättningsflod, som utbreder sig öfver allt jordbruk i vårt land, ingifver fosterlandsvännen de största farhågor för framtiden. Huru väsendtligt ingriper icke jordbrukets beskaffenhet i Statens och folkets välbefinnande? Om det är källan till deras välstånd, utveckling och kraft, huru mycket större anspråk har detsamma icke då på beaktandet af dess intressen?

Jordbruket är öfverlastadt af skulder. Visst sannt att under bättre förhållanden vore skulderna af mindre betydighet, men bristen på penningar, orsakad af

Bih. till Riksd. Prot. 1868. 1 Saml. 2 Afd. 1 Band. 3 Häft.

felaktiga finansåtgärder och dåliga kreditbruk, undergräva jordegarens ställning, hvarpå mängden af pantauktioner och konkurser äro talande bevis.

Jorden, ifrån att hafva varit ett arf från fader till son i långa släktled, har blifvit en lösörevara, den man föraktar för tyngden af dess bördor, för dess servituter och skatter, de enda privilegier, som numera återstå för jordegaren.

Bör detta förhållande fortgå och är det förenligt med det allmänna bästa?

Närmaste orsaken till detta onda anser jag delvis förorsakad af de felaktiga stadgar, som ligga till grund för våra hypoteksföreningar, Rikshypoteksbanken inberäknad. Dessa institutioners verksamhet har nemligen varit fotad mindre på kreditpapper än på kontanta lånebidrag, dem de beredt sig genom utländska lån. Hypoteksföreningarne hafva sålunda begått samma misstag, som vi ådagalagt i vår statshushållning. Genom att utskicka våra obligationer hafva vi förlösat de kreditmedel, vi så väl behöft för ökandet af vårt rörelsekapital och uppsamlandet af våra sparpenningar och vårt öfverflöd, på samma gång vi förbundet oss till ränteutgifter, som varit allt för höga i förhållande till de inkomster vi dragit af våra företag, hvarom förhållandet mellan export och import och bristen i statsinkomsterna lemna tydliga bevis. Den räntebrist, som härigenom uppkommit, hafva vi nödgats saldera med uppoffring delvis af våra små penningetillgångar och Riksbankens silfverförråd. Dessa omständigheter hafva varit orsaken till penninge- och rörelsekapitalets förminskning och tillsammans med dåliga kreditbruk alstrat penningebrist och försatt industrien i allmänhet, men särdeles jordbruksindustrien, i stor förlägenhet af menligaste inverkan på densamma.

Jordbruksindustrien har aldrig haft behof af så ofantliga penningeförsträckningar, som genom jordens belånande till dess halfva värde på en gång blifvit lemnade åt dess innehafvare. Ett sådant öfverflöd af penningar har vållat lyx, illa beräknade företag, spekulationsyra, som slutat för jordbrukaren med en ofantlig skuldsättning, utan motsvarande räntevinst. De Svenska hypoteksföreningarne hafva derföre verkat i en skadlig rigtning.

Om förhållandet är sådant som här blifvit anfördt med våra hypoteksföreningar, hvilka felaktigheter må då vidlåda dem? Svaret på denna fråga är lätt afgifvet.

Jord-hypoteksföreningar bildas i afsigt, icke att skuldbelasta ett lands hela jordegendom, utan i ändamål att bereda lättad utväg för jordbruksindustriens bedrivande genom ökad kredit åt jordegare. Hans inteckningar, grundade på säkerheter i jordegendom, dem få utom den socken, der egendomen är belägen, känna till, erhålla ingen spridning och alltså intet lånevärde. Det är likvisst genom belåning af dessa han skall förbättra sin jord och bedriva sin industri. Ett medel härtill är jordegare-associationen, inom hvilken hvar och en delegares säkerheter granskas och garanteras, hvarefter i bolagets namn kreditpapper — obligationer — utfärdas, hvilka under vanliga förhållanden med begärlighet emottagas i pennin-

gemarknaden. Säsom vanliga värdepapper säljas de efter kurs. Kursnoteringen är för jordegaren en fingervisning i hvad mån han bör utsträcka eller förminska sina spekulationer eller företag, och på hvilken han bör akta — ett behöfligt varningsord för hans operationer.

Detta är hela ändamålet med dylika hypoteksföreningar och ingenting vidare. Då jordbrukaren behöfver tillfälliga lån för ett eller annat företag, pantsätter han i bankerna eller hos enskilde en eller flera sådana obligationer; och då hans spekulation eller egendoms förbättring hemburit sin vinst, återlöser han de belånta obligationerna.

På detta sätt verka allmännast hypoteksföreningarna i hela Europa. De Svenska, som lemna kontanta penningar, stå nästan ensamma säsom ett undantag från alla andra.

Skulle dessa grunder vara rigtiga i och för hypoteksföreningarnes verksamhet och ändamål, hur mycket har lagstiftningen icke då försyndat sig genom lagen för hypoteksföreningarna? Liksom Staten fortgått med upptagandet af utländska lån, så hafva äfven hypoteksföreningarna gjort. Inga skrupler hafva återhållit dem. Då provins-hypoteksföreningarna voro på väg att förlora sin utländska kredit, så stiftade man en Riks-hypoteksbank, grundad på samma olyckliga principer, och utvecklade medelst den ännu vidare detta eländiga lånesystem af utländska lån, tills inga penningar vidare stodo att erhålla på antagliga vilkor. Följden af så obetänksamma åtgärder föreligger oss nu vid denna riksdag. Akta vi icke heller på den nu, så vilja vi icke taga råd af erfarenheten. En tid af ännu värre betryck skall då komma och lära oss att bättre betänka hvad vi mot sundt finansielt begrepp återigen gå att fela. Låtom oss derföre återgå till sundare principer för jordbrukskrediten. Låtom oss afstå från dessa utländska lån och bevara våra kreditpapper för vår egen rörelse. Och slutligen, låtom oss organisera hypoteksbanken på de grunder, hvilka betinga dess nödvändighet och verksamhet.

Reglementet af den 26 April 1861 för en allmän hypoteksbank stadgar i dess 7 § 3 mom.: "Ej må lån till föreningarna annorledes än i kontanta penningar utlemnas."

Om olämpligheten af detta stadgande vore bevisad genom hvad i föregående blifvit anfördt, huru mycket felaktigare är icke då detta stadgande nu, då inga penningar stå att erhålla! Man icke allenast förnekar jordbrukaren kontanta penningar, man förnekar honom äfven den kredit, som han så väl behöfver, då han icke ens kan erhålla obligationer för sina inteckningar. I någon mån har man kommit till insigt derom, och genom en reglementsförändring, som blifvit af Kongl. Maj:ts stadfästad under den 5 Oktober 1866, har man stadgat:

"Dock må ej, utan förutgången beslut af hypoteksbankens delegare vid lagligen utlyst allmän sammankomst samt Kongl. Maj:ts dertill lemnade bifall, lån till

hypotheksforening annorledes än i kontanta penningar, eller mot högre ränta än fem för hundra om året, eller med kapitalrabatt kunna utlemnas."

Detta steg är blott ett tuppffjät till målet. De hinder, som skjuta Rikshypotheksbankens verksamhet åt sidan om sitt ändamål, måste undanrödjas.

7 § bör alltså utgå. I stället borde den få följande lydelse:

I den mån särskilda hypotheksforeningar, hvilka, såsom delegare uti hypotheksbanken, ingått till erhållande af lån, ställda på viss årlig afbetalning, sig anmäla och erforderliga säkerhetshandlingar aflemna, erhålla de hypotheksbankens obligationer, textade på Svenska språket, löpande med $\frac{3}{4}$ procent amortering och 5 procent årlig ränta, på 40 års, 8 månaders och 28 dagars betalningstid.

Under vanliga förhållanden skulle denna åtgärd vara tillräcklig att återföra jordbrukskrediten till dess rätta ståndpunkt, med afseende på hypotheksbankens nytta och ändamål. Men under dessa tider af betryck är denna åtgärd i och för sig icke tillräcklig att bereda jordbrukaren bättre ställning. En massa af hypotheksbankens obligationer, utlemnade till jordbrukaren, skulle snart komma i penningemarknaden och, till följd af jordbrukarens skuldsatta belägenhet, säljas med betydlig kapitalrabatt. Detta förhållande skulle menligt inverka på hans ställning.

Vi tvingas derföre taga Statens beskydd i anspråk för jordbruksnäringen. Det har ock varit anlitadt och erhållits förr i långliga tider, och hvarföre skulle icke den, så väl som andra näringar, hafva rättvisa anspråk derpå?

Redan 1695 började Riksbanken att lemna lån mot in-teckning i jord.

År 1684 utgjorde beloppet af lån på fastigheter 1,261,000 D:r S:mt.

» 1701 . . . . . 2,475,000 " "

» 1710—1735 upphörde fastighetsbelåningen.

Då hattarne kommo till väldet upptogs den ånyo och ordnades genom Kongl. Förordningen 1739.

År 1743 var beloppet 1,691,000 D:r S:mt.

» 1750 " 7,550,000 " "

» 1755 " 16,129,000 " "

» 1761 " 30,136,000 " "

» 1777 " 23,970,000 " "

eller något mera än 10 millioner R:dr Banko.

Vid 1809 års slut utgjorde beloppet af dessa lån ungefär 8 millioner R:dr Banko, nuvarande myntvärde.

År 1817 . . . . . 4,899,000 R:dr Banko.

» 1821 . . . . . 7,292,000 " "

» 1827 . . . . . 5,667,000 " "

» 1831 . . . . . 6,392,000 " "

» 1834 . . . . . 4,780,000 " "

År 1839

År 1839 . . .	5,208,000	R:dr Banko.
” 1840 . . .	5,550,000	” ”
” 1848 . . .	7,000,000	” ”
” 1850 . . .	6,500,000	” ”
” 1852 . . .	6,452,000	” ”
” 1865 . . .	6,280,832	” ”

Vid någon af våra sednaste riksdagar har man fråntagit jordbrukaren denna utväg och indragit fonden i öfvertygelsen om att han finge penningar i hypotheksbanken.

Vi känna alla huru härmed förhåller sig. Han måste derföre beredas något understöd genom Riksbanken. Jag begär endast en million årligen af bankovinsten i sex år för Riks-hypotheksbankens räkning för motsvarande hypotheksbankens obligationer. Riksbanken kan knappast erhålla bättre papper till förstärkandet af sina fonder och gör alltså härfå ingen förlust.

Att man påräknar bankovinsten till Statens uttömda kassor inser jag väl, men vill icke Staten lifva de källor för industri, till hvilka hon hämmat tilloppet genom förvända lagstiftningsåtgärder, så stadnar Statens elände icke vid det närvarandes stadium. Statens inkomster utgå af industrien, som omhuldad alstrar väl-måga. Må Staten då befordra den.

Detta belopp af en million af den årliga bankovinsten skulle öfverlemnas åt hypotheksbanken och sålunda användas: att åt lånesökande lemnas $33\frac{1}{3}$ procent i kontanta penningar, och $66\frac{2}{3}$ procent i hypotheksbankens obligationer. Med detta lilla belopp vore visserligen icke lånebehöfvet hjälpt, då jag har anledning antaga att låneansökningar ligga inne för 20 till 30 millioner. Men hvad mera åskades och utginge under året än 2 millioner obligationer och en million i penningar, skulle endast lemnas i obligationer, tills nästa års tillgång på penningar lemnade vidare bidrag.

På detta sätt skulle vi:

- 1:o i någon mån lätta jordbrukarens betryckta ställning; och
- 2:o bereda öfvergång från våra sämre kreditbruk till bättre, hvilka skulle, i viss mån, begränsa skuldsättningen, öfverflödet och spekulationsyran och öppna utsigt till ett bättre sakernas tillstånd.

Jag anhåller ödmjukligen om remiss till Banko-Utskottet af ifrågavarande motion.

Stockholm den 27 Januari 1868.

C. A. Raab.